

کودک و اسباب بازی

روان‌شناسان کودک و محققان تربیتی تأکید دارند بازی‌ها و اسباب‌بازی‌ها با تقویت حواس، هوش و ادراکات کودکان، به دنیای حال و آینده آنها شکل می‌دهند.

جام جم آنلاین: روان‌شناسان کودک و محققان تربیتی تأکید دارند بازی‌ها و اسباب‌بازی‌ها با تقویت حواس، هوش و ادراکات کودکان، به دنیای حال و آینده آنها شکل می‌دهند و از همین روست که اگر درست انتخاب و در دسترس‌شان گذاشته شود اثراتی سازنده خواهند داشت، وگرنه مخرب و زیانبار خواهند بود.

چه نکات و ویژگی‌هایی را باید در نظر گرفت تا اسباب‌بازی‌های خریداری شده برای آنها نه تنها مفید، بلکه در صورت امکان سازنده و پرورش‌دهنده باشد؟ صرف‌نظر از ویژگی‌های مفید و سازنده، آیا عوامل دیگری نیز در خرید و استفاده از اسباب‌بازی‌ها دخیل‌اند؟ انتخاب اقتصادی یا آموزشی والدین مهم است یا علاقه صرف کودکان؟ هر نوزاد یا کودکی، در مراحل متفاوت رشد خود به چه وسایلی علاقه و توجه نشان می‌دهد؟

تکامل حواس

برخی احساس‌ها و ادراکات نوزاد انسان طی همان دوره زندگی در رحم مادر، مراحل تکامل را پشت سر می‌گذارند؛ گوش و توان شنوایی از این دسته حواس است.

جفجغه، عروسک‌های صدا دار، وسایل و اسباب‌بازی‌های موزیکال و ریتمیک با صدای آرام، نه بلند، و نوایی آرامش‌بخش، لوازم مفیدی برای مواقع بیداری او یا ساکت کردنش هنگام گریه است.

برخی دیگر از حواس همچون بینایی پس از تولد شکل بایسته‌ای به خود می‌گیرد. در یکی دو هفته پس از تولد، نوزادان ابتدا فقط رنگ‌های تند و با کنتراست زیاد را در فواصل نزدیک تشخیص می‌دهند نه رنگ‌های میانی و ملایم یا فواصل دور را؛ آویزهایی با رنگ‌های شاد قرمز و سبز که روی گهواره آنها در حرکت است می‌تواند توجه آنها را جلب کند.

کم‌کم او می‌تواند با گرفتن اشیاء حس لامسه را با کنجکاوای خود درآمیزد و هر دو را تقویت کند. بنابراین باید لوازمی را در اختیارش گذاشت که خطری نداشته باشد و با سن او نیز متناسب باشد.

دوره نوزادی

ایمنی و بی‌خطر بودن وسایل قابل دسترس یکی از نکاتی است که در همه مراحل کودکی باید هنگام تهیه اسباب‌بازی نیز مورد توجه بزرگ‌ترها قرار گیرد.

از آنجا که نوزادان بسرعت علاقه وافری به مکیدن و به دهان بردن اشیاء پیدا می‌کنند، بهداشتی و قابل شست‌وشو بودن آنها نیز اهمیت بسیار دارد. وسایلی با رنگ‌های روشن، نرم، لطیف و بزرگ‌تر از دهان با صداهای آرام و توجه‌برانگیز از جمله اسباب‌بازی‌ها و عروسک‌ها و آدمک‌ها، برای چنین دوره‌ای مناسب هستند.

دنیای کودکی

وقتی واحد شمارش عمر فرزندان همراه با ماه به سال نیز متصل می‌شود باید به فکر سرگرمی همراه با آموزش و تقویت خلاقیت او بود. او می‌تواند بنشیند و وسایل اطرافش را جابه‌جا کند، می‌تواند راه برود و توپ‌ها را از این سو به آن سو بیندازد یا اسبابی چرخدار مثل روروک، ماشین پلاستیکی و... را هل دهد یا به دنبال خود بکشد.

ویژگی جابه‌جایی و حرکت برای خرید و تهیه اسباب‌بازی در اولین سال زندگی نه تنها اولویت دارد بلکه از آن پس نیز در اغلب موارد باید تکرار شود تا تنبلی جای تحرک را نگیرد. در دو یا سه سالگی درک بیشتر دنیای اطراف، به ویژگی‌های دیگر اسباب‌بازی‌ها اضافه می‌شود.

کتاب‌های جذاب، پازل‌ها، مکعب‌ها، حیوانات یا پرندگان ساخته شده از مواد سبک، ابزار کوک شدنی یا دارای باتری برای حرکت کردن یا پخش اصوات و مانند اینها علاوه بر سرگرمی، قابلیت‌های آموزشی و خلاقانه را در او افزایش می‌دهد.

از این به بعد آنچه او را علاقه‌مند کند، حس خلاقیتش را برانگیزد، به عواطف و درک او شکل بهتری دهد، روش‌ها و راهکارها را آموزش دهد، با دیگران همراهش کند، همکاری با همبازی‌ها را به او بیاموزد و به حرکت و کنش وادارد، مفید است.

وسایل نقاشی غیرسمی، توپ‌های بادی، بازی‌های محوطه باز چون سرسره و طناب‌کشی، لوازم کوچک شده دنیای بزرگ‌ترها مثل لوازم خانگی یا قطارها و خودروها و... از جمله اسباب‌بازی‌هایی است که تقویت این موارد را تقویت می‌کند.

معیارهای درست

آگاهان و متخصصان پرورشی می‌گویند اشکال بسیاری از والدین هنگام تهیه اسباب‌بازی نگاه از دید خودشان است نه نگاه از منظر بچه‌ها. آنها که اولین فرزندشان را به دنیا می‌آورند بر حسب علاقه و شوق خود، گاهی اطراف کودک را پر از اسباب‌بازی‌های جورواجوری می‌کنند که به جای سرگرم شدن کودک، او را سردرگم می‌کند.

برخی با خرید اسباب‌بازی‌های گران‌قیمت مدام دغدغه خراب نشدن آن را به کودک گوشزد می‌کنند و ترس از خرابی و ناراحتی حاصل از آن را در دل وی می‌کارند.

دسته‌ای دیگر به علایق، سلیق یا حتی خاطرات خود از اسباب‌بازی‌ها توجه دارند نه علاقه کودک حتی بعضی مواقع ممکن است توجه کودک به نوع خاصی از این اسباب‌بازی‌ها از دید والدین نادرست پنداشته شود.

به عنوان مثال هنوز بسیاری والدینی که خرید عروسک برای پسرچه‌ها یا توپ و اسباب‌بازی اصطلاحاً پسرانه برای دخترچه‌ها را اشتباه می‌پندارند!

توجه به ایمنی، سلیقه و علاقه کودکان، سن و سالشان، درک و هوش متفاوت آنها، امکان خراب‌کردن، تنوع رنگ و شکل و حتی ابعاد، جذابیتش برای کودک، قابلیت پرورش مهارت‌هایی چون تخیل یا آموزش همراه با سرگرمی، امکان مشغولیت با بازی، تجربه‌اندوزی، ارزانی آن و... از جمله نکات مناسب برای تهیه اسباب‌بازی است.

اگر می‌خواهید کودکان به واسطه سرگرمی با اسباب‌بازی درک بهتری از بسیاری مسائل پیرامونش نیز به دست بیاورد، باید قدرت تشخیص معیارهای نادرست را از درست در خود و کودکان تقویت کنید.

یک راه قضاوت در این باره از نگاهی به اسباب‌بازی کودکان در خانواده‌ها معلوم و آشکار می‌شود. (جام جم - ضمیمه چارادیواری)

رشید حسام